

VŠEHRD

LIST ČESKOSLOVENSKÝCH PRÁVNÍKŮ.

Monroeova doktrina.

Vzpomínka výroční.

Jiří K o j e c k ý (Praha).

1823
Dne 2. prosince tohoto roku je tomu 100 let, co James Monroe, president Spojených států severoamerických, pronesl ke kongresu proslulé poselství, jehož obsah byl diktován tehdejšími událostmi politickými: Svátá Alliance evropská se snažila dle svého legitimistického programu metodou ozbrojené intervence nejen upevniti vládu neoblíbeného Ferdinanda VII. ve Španělsku, nýbrž i restaurovati panství španělské v Jižní Americe, kde bývalé kolonie této říše se byly prohlásily neodvislými.

V té době se postavil president velké západní demokracie proti přenesení války z Evropy za Atlantický oceán svým prohlášením zásad zahraniční politiky americké.

Na prvním místě je v něm konstatováno, že americká pevnina, jež si dobyla neodvislosti, nemůže býti nadále považována za kolonisační území. Proto Spojené státy prohlašují, že jakýkoli pokus se strany evropských mocí o uplatnění jejich systému na západní polokouli budou považovati za nebezpečí pro mír a bezpečnost svou vlastní. Nebudou zasahovati do poměrů amerických osad států evropských, ale ježto samostatnost nově ustavených států již uznaly, budou považovati i pokus evropské kontroly nad nimi za nepřátelský akt (an unfriendly disposition) vůči sobě. Za to ani nadále do záležitostí evropských se vměšovati nebudou.

Tyto zásady se nazývají podle presidenta, který je prohlásil, Monroeovou doktrinou. Tato nauka hrála po celých 100 let význačnou roli v mezinárodní politice. Nejen že Spojené státy vždy se jí držely, nýbrž ony požadovaly, aby Evropa doktrinu tu uznávala, jako pravidlo závazné. Přes to bylo by chybou dívat se na ni jako na závazné pravidlo mezinárodní práva. Pramenem mezinárodního práva jsou mezinárodní smlouvy, zvyky a konečně v některých směrech i předpisy vnitrostátní. Doktrina Monroeova z žádného z těchto pramenů nevyšla. Jako jednostranný projev hlavy státu není smlouvou ani zvykem mezinárodním. Jako poselství presidentovo není také zákonným předpisem vnitrostátním, neboť kongres jí nikdy zákonné sankce nedal.

Důslednou politikou však Spojené státy dosáhly, že po jisté době skutečně Evropa nauku Monroeovu fakticky uznávala. Jednou z teorií o závaznosti práva mezinárodního, jež donucovací moci postrádá, je teorie uznání: pravidlo jež státy mezinárodního společenství za závazné

uznávají, stává se pravidlem mezinárodně právním. Právo na sebeobranu a zachování státní bezpečnosti, jádro to nauky Monroeovy, je uznáním elementárním principem práva mezinárodního. Ale uznání tohoto nepropůjčuje právní závaznosti nauce, která je pouze k o n k r é t n í ukázkou toho, co ohrožuje zachování státní bezpečnosti Spojených států. V ní nejde o uznání přesně formulovaného pravidla, nýbrž o uznání politické iiny.

Spojené státy samy doktríně právní závaznosti nepřikládaly: Monroe ji prohlásil v dlouhém poselství nepřesně, není v něm formulována, nýbrž z něho vysvítá. Ani při pozdějších aplikacích nebylo na ni poukazováno jako na pravidlo právní, byť byly Spojené státy často hotovy hájiti respektování její i zbraněmi. Při pokusu o částečnou kodifikaci mezinárodního práva na I. haagské konferenci r. 1899 nežádala americká delegace uznání právní závaznosti doktriny, nýbrž učinila pouze prohlášení do protokolu, že »nic z toho, co obsahují haagské konvence, nemá býti tak vykládáno, aby se žádalo na Spojených státech upuštění od tradiční politiky vměšování a nezasahování do politiky nebo vnitřní správy kteréhokoli cizího státu; aniž by mohlo se míti za to, že Spojené státy upustily od svého tradičního stanoviska k čistě americkým záležitostem.«

Avšak o Monroeově doktríně se děje zmínka v Úmluvě o Společnosti národů. Čl. 21. mírové smlouvy versailleské ji prohlašuje za slučitelnou s kterýmkoli ustanovením oné úmluvy, charakterisuje ji po-slučně jako mezinárodní závazek (l'engagement international) a řadí mezi »dohody určitých oblastí, které zabezpečují trvání míru.«

Je zřejmo, že výrazy tohoto článku 21. se na Monroeovu doktrinu nehodí. Charakteristiku její jakožto dohody určitých oblastí bylo by možno ospravedlniti nanejvýš tvrzením, že státy střední a jižní Ameriky s ní vždy sympatisovaly a tak konkludentně její zásady uznaly. Ale byť by tu šlo o »uznání«, o »dohodě« při formulaci tak nepřesné mluvíti nelze. Ale čl. 21. nemá za účel dáti doktríně nějaké určité místo v systému mezinárodního práva. Jedná se tu o totéž, co prosadila americká delegace na první haagské konferenci. Článek ten měl odstraniti případné pochybnosti o tom, zda trvají Spojené státy na »své tradiční politice«. Měl to býti důkaz pro kongres, že ratifikace mírové smlouvy bude v soulasu se zásadami zahraniční politiky Spojených států. Ale zástupců lidu amerického konstatování toto přece nepřesvědčilo.

Monroeova doktrina je prohlášením o tom, jak pohlížejí Spojené státy na intervenci ve smyslu mezinárodního práva. Proti učení o intervenci, jež se datuje od Svaté Alliance, nepostavil Monroe nauky vyvracející systém Svaté Alliance z a v r ž e n í m intervence, jakožto prostředku mezinárodního práva. On jen omezil přípustnost intervence a to za určitých k o n k r é t n í c h okolností a v určité sféře. Omezení intervence, která v principu právem mezinárodním jest uznána, by muselo býti při nejmenším předně docela jinak formulováno; kdyby mělo míti právní platnost; pak by muselo býti jinému foru přeloženo. Monroeova doktrina u z n á v á zásadu intervence a prohlašuje pouze v kterých konkrétně určených případech se jí vzepře. Vždyť výhrůžka Monroeova poselství nutně znamená, že zasáhne-li nějaká evropská

moc do jistých poměrů zaatlantických, Spojené státy budou po případě i zbraní *intervenovat* ve svém zájmu ve prospěch státu evropským aktem zasaženého.

Učení o intervenci je jednou z otázek, o níž je mnoho hodně rozdílných mínění. Jde při tom v podstatě o boj dvou základních zásad dosavadního práva mezinárodního: Boj mezi suverenitou, jakožto naprosto uznanou zásadou, a mezi požadavkem bezpečnosti státní, který, je nutno dosud pro četné a nepochybně upřímné pokusy o nápravu hájiti svépomocí.

Politikové američtí dobře rozeznali nejen že je nesnadno všeobecnými normami omeziti právo intervenční, ježto jest nevyčerpateľný počet případů, v nichž se toto může uplatňovati, nýbrž i to, že intervenci jakožto prostředek svépomocný právními pravidly upravovati je kontradikce svého druhu. A ježto tehdy Spojené státy nebyly ani tak velkým, natož pak tak mocným státem, aby jeho právní přesvědčení mohlo působiti na právní názory ostatních členů mezinárodního společenství, rozhodly se politickým prohlášením pevně stanoviti, v kterých konkrétních případech budou považovati intervenci za bezprávný čin. Žádné pozdější výklady, žádné aplikace nedaly Monroově nauce to, pro co nebyla určena: právní závaznosti všeobecné. Ale důsledně její provádění a moc státu, který za ní stojí, působí, že nejen dosud existuje, nýbrž že je i respektována.

Justinian o interpolacích.

Dr. M. Boháček (Praha).¹⁾

1. V letech 528—534 provedl císař Justinian své velké dílo zákonodárné, které se stalo základem moderního práva soukromého. Jednotlivé etapy kodifikačních prací provázal Justinian konstitucemi, které dnes tvoří úvod Institucí, Digest i Codexu. Jsou to v časovém pořadu konstituce *Haec quae necessario* (De novo Codice faciundo, z 13/2 528; 1. předmluva Codexu), *Summa rei publicae* (De Justiniano Codice confirmando, ze 7/4 529; 2. předml. Codexu), *Deo auctore* (De conceptione Digestorum, z 15/12 530; 1. předml. Digest), *Imperatoriam* (z 21/11 533; předmluva Institucí), *Tanta*, v řeckém znění *Δέδωκεν* (De confirmatione Digestorum, ze 16/12 533; 3. a 4. předml. Digest), *Omne* (ze 16/12 533; 2. předml. Digest) a konečně konstituce *Cordi nobis* (De emendatione Codicis Justiniani et secunda eius editione, ze 16/11 534; 3. předml. Codexu).

Obsah těchto konstitucí se liší podle příležitosti ku které vydány, ale ve všech nalézáme některé myšlenky opětovně vysloveny. Je to především vyličení důvodů, které vedly Justiniana ke kodifikaci, vytyčení cíle kodifikačních prací a konečně jakási pýcha nad provedeným dílem. Zřetelem k tomu, že jde o projevy samotného zákonodárce, jest jistě celý obsah těchto konstitucí pro studium CJC nesmírně významný a musí v nich kotviti každé badání nejen o časovém postupu kodifikace,

¹⁾ Referát z romanistických cvičení prof. Dra O. Sommera.